

Recesija i socijalni dijalog u sektoru bankarstva: europska perspektiva

Izvršni sažetak

Uvod

Bankarski sustav diljem svijeta u samom je središtu najveće gospodarske krize u posljednjih 70 godina. Ta je kriza snažno utjecala na sektor, koji je već proteklih 30 godina doživio značajne promjene. Strukturne promjene svjetskog gospodarstva, uzrokovane procesom globalizacije i tehnološkim razvojem, preobrazile su bankarski sustav na međunarodnoj razini. Povrh tih globalnih zbivanja europski bankarski sustav suočio se i s izazovima koje su uzrokovali proces europskih integracija i stvaranje jedinstvenog europskog tržišta. Europske banke prilagodile su svoje strategije kako bi bile konkurentne na većem tržištu; prošle su kroz značajne procese spajanja i preuzimanja, diversificirale svoje proizvode i iskoristile prednosti tehnoloških promjena. Evolucija sektora bankarstva dovela je do oprečnih trendova u dinamici zapošljavanja u tom sektoru diljem Europe. Zaposlenost je u prosjeku porasla za 6,5% između 2004. i 2008. Međutim, dok su razine zaposlenosti značajno porasle u nizu novih država članica (posebice u Bugarskoj, Estoniji, Latviji, Litvi i Rumunjskoj), druge su se zemlje suočile s gubitkom radnih mjesta u kreditnim institucijama, a njemački je sektor bankarstva, primjerice, u tom razdoblju izgubio više od 26.000 zaposlenika. Od 2008. mješovite su posljedice gospodarske krize po sektore bankarstva europskih zemalja.

Politički kontekst

Unatoč različitom utjecaju krize na devet država članica Europske unije (Estoniju, Francusku, Njemačku, Mađarsku, Italiju, Nizozemsku, Španjolsku, Švedsku i Ujedinjenu Kraljevinu) koje smo analizirali u ovom izvješću, nacionalne su vlade poduzimale poprilično slične mjere. Sve su vlade nastojale povećati povjerenje potrošača i ulagača te osigurati likvidnost jamstvenim fondovima ili davanjem povoljnih kredita bankama. U krizom najpogođenijim zemljama, kao što su Mađarska i

Ujedinjena Kraljevina, te za neke banke u Nizozemskoj vlade su intervenirale planovima otkupa, pri čemu je država u cijelosti ili djelomice preuzimala kontrolu nad bankama.

U sljedećih nekoliko godina može se očekivati da će se nastaviti ključni strukturni trendovi koji su se razvili u protekla dva desetljeća, a posebice oni koji se odnose na daljnja spajanja i preuzimanja, procese restrukturiranja u naprednim gospodarstvima i širenje na Istočnu Europu. Ali, prema Međunarodnom monetarnom fondu (MMF), nakon sloma investicijske banke Lehman Brothers i financijske krize koja je uslijedila, skorašnja volatilnost suverenog tržišta obveznicama još je zornije izložila slabost europskog sektora bankarstva. Posebice u euro-zoni, čuvanje vladinih vrijednosnih papira u bankama sa sobom donosi i primijećene rizike u suverenom i financijskom sektoru, ograničavajući tako pristup nekim institucijama međubankovnom kreditiranju. Ti čimbenici povećavaju zabrinutost zbog kreditne krize. Testovi stresa provedeni u europskim bankama donose smjernice za moguće intervencije, a prema MMF-u i Europskom bankarskom forumu (EBF), sljedeći korak u jačanju tog sektora jest restrukturiranje i dokapitalizacija ranjivih banaka te vraćanje povjerenja u cijeli sustav.

Osnovni pokazatelji

Čini se da je sektore bankarstva u Mađarskoj i Ujedinjenoj Kraljevini posebno pogodila kriza u smislu profitabilnosti i zaposlenosti. Taj je utjecaj bio umjeren u većini analiziranih zemalja. U Estoniji, Francuskoj, Njemačkoj, Nizozemskoj i Švedskoj utjecaj krize razlikovao se ovisno o karakteristikama pojedinih banaka. U tim su zemljama samo neke banke doživjele gubitak profita, pad kvalitete portfelja i gubitak radnih mjesta, dok na druge banke taj utjecaj

nije bio toliko značajan. U Švedskoj je nastala nagla silazna konjunktura, koja je dovela do recesije, ali su se žestoki gubici kredita osjetili u stranim zemljama u kojima posluju švedske banke. Swedbank i SEB bili su najviše izloženi Baltičkim državama, koje su vrlo snažno pogođene silaznom konjunktornom fazom. U Italiji i Španjolskoj gotovo da uopće nije ni bilo utjecaja financijske krize po sektor bankarstva.

Dijalog unutar sektora i poduzeća pokazao se korisnim u rješavanju poteškoća uzrokovanih krizom u odnosima između sindikata i poslodavaca. Promjene su uglavnom dogovorene kolektivnim pregovorima, kako na razini sektora tako i na razini poduzeća. Glavna pitanja kojima se bavilo obuhvaćala su mjere osiguranja radnih mjesta, utjecaj procesa restrukturiranja na zaposlenost i snižavanje troškova rada. U većini slučajeva strategije upravljanja usmjerene k rezanju troškova uključivale su i povećanje intenziteta rada i smanjenje plaća. Ti su trendovi pridonijeli promjeni tradicionalnih karakteristika ovog sektora, kao što su dobre naknade za rad, dobri uvjeti rada i zapošljavanja.

Premda su kolektivni pregovori postali težima, pokazalo se da oni predstavljaju važan čimbenik u regulaciji socijalnih utjecaja krize. U nekim slučajevima također je bilo moguće uvesti inovacije u pregovore, kao u njemačkoj studiji, gdje je uvedena potreba za regulacijom različitih vidova prodaje proizvoda i savjetovanja klijenata kao, barem neizravno, važno pitanje u kolektivnim pregovorima na razini sektora. Čini se da sustavi kolektivnih pregovora, kojima je svojstvena koordinacija između sektorske i decentralizirane razine (kao što je slučaj u Francuskoj, Italiji, Španjolskoj i Švedskoj te, u izvjesnoj mjeri, i u Njemačkoj i Nizozemskoj), predstavljaju relativno učinkovit model.

Industrijski odnosi

Općenito gledano, kriza nije imala nikakve kvalitativne utjecaje po industrijske odnose jer su njihova struktura i mehanizmi ostali uglavnom nepromijenjeni. Dijalog na razini sektora i poduzeća pokazao se korisnim u rješavanju poteškoća uzrokovanih krizom. Zanimljivo je primijetiti da su, u slučaju Mađarske i Ujedinjene Kraljevine, industrijski odnosi na razini poduzeća postali važniji proteklih godina.

Na različite nacionalne sustave utjecala je sve veća konkurencija između sindikata. Ograničeni resursi i smanjeni manevarski prostor doveli su, posebice na strani sindikata, do različitih reakcija. Jedan rezultat toga jest da samo neki sindikati potpisuju sporazume, najvjerojatnije oni koji predstavljaju samo manjinu zaposlenika. Ti slučajevi zasebnih sporazuma otkrivaju manjak regulacije u procjeni sposobnosti predstavljanja aktera uključenih u kolektivne pregovore.

Još jedan važan trend u industrijskim odnosima na razini poduzeća jest i proces centralizacije. Temeljni cilj centralizacije industrijskih odnosa jest ušteda na vremenu i troškovima, uz istodobno povećanje učinkovitosti. Međutim, moguće je da su ti ciljevi u suprotnosti s etabliranim oblicima sindikata i industrijske demokracije. Tako se lokalni ogranci sindikata tuže da predstavnici zaposlenika na razini poduzeća postaju sve isključeniji iz postupaka informiranja i savjetovanja.

Ne čini se da su industrijski odnosi na razini Europe odigrali značajnu ulogu u rješavanju posljedica krize, bilo na razini sektora bilo na razini poduzeća. Jedan od najvećih izazova za budućnost industrijskih odnosa jest potreba za učinkovitijom regulacijom procesa restrukturiranja na europskoj razini. Kako se očekuje nastavak procesa restrukturiranja, posebice u velikim grupacijama banaka, treba dalje razvijati procese informiranja i savjetovanja na europskoj razini.

Međutim, pravi će izazov biti razvoj i provedba proaktivnih strategija koje predviđaju promjene. U tom kontekstu korisno sredstvo mogli bi biti transnacionalni okvirni sporazumi. A kako velike banke slijede međunarodne strategije ljudskih resursa i poslovanja, moguće je da će sve više poduzeća biti zainteresirano za uspostavu transnacionalnih struktura dijaloga kako bi olakšali uvođenje međunarodnih politika, primjerice, u području upravljanja raznolikostima, razvoja vještina i procjene radne uspješnosti.

Dodatne informacije

Izvešće *Recession and social dialogue in the banking sector: a European perspective* (Recesija i socijalni dijalog u sektoru bankarstva: europska perspektiva) možete naći na web stranici <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1161.htm>

Za dodatne informacije obratite se Carlosu Vacasu Sorianu, službeniku za istraživanje, cva@eurofound.europa.eu